

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Вучэбна-метадычнае аб'яднанне па лінгвістычнай адукацыі

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Першы намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь

_____ А. Г. Бахановіч

_____ Рэгістрацыйны № ТД-_____

КУЛЬТУРА ПРАФЕСІЙНЫХ ЗНОСІН

Прыкладная вучэбная праграма
па модулі для спецыяльнасці
6-05-0231-01 «Сучасныя замежныя мовы (з указаннем моў)»

УЗГОДНЕНА

Старшыня
вучэбна-метадычнага аб'яднання
па лінгвістычнай адукацыі

_____ Н. Я. Лапцева

УЗГОДНЕНА

Начальнік галоўнага ўпраўлення
прафесійнай адукацыі Міністэрства
адукацыі Рэспублікі Беларусь

УЗГОДНЕНА

Прарэктар па навукова-метадычнай
рабоце Дзяржаўнай установы
адукацыі «Рэспубліканскі інстытут
вышэйшай школы»

_____ І. У. Цітовіч

Эксперт-нормакантралёр

Мінск, 2024

СКЛАДАЛЬНІКІ:

А. А. Акуленка, дацэнт кафедры тэарэтычнай і прыкладной лінгвістыкі ўстановы адукацыі «Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт», кандыдат філалагічных навук, дацэнт;

Т. У. Балуж, дацэнт кафедры тэарэтычнай і прыкладной лінгвістыкі ўстановы адукацыі «Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт», кандыдат філалагічных навук, дацэнт;

Л. С. Кныш, дацэнт кафедры тэарэтычнай і прыкладной лінгвістыкі ўстановы адукацыі «Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт», кандыдат філалагічных навук, дацэнт;

А. У. Ксяндзова, дацэнт кафедры тэарэтычнай і прыкладной лінгвістыкі ўстановы адукацыі «Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт», кандыдат філалагічных навук, дацэнт;

М. В. Супрунчук, дацэнт кафедры тэарэтычнай і прыкладной лінгвістыкі ўстановы адукацыі «Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт», кандыдат філалагічных навук, дацэнт

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Кафедра беларускай і рускай моў установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт»;

Ю. В. Назаранка, дацэнт кафедры беларускага мовазнаўства Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ Ў ЯКАСЦІ ПРЫКЛАДНАЙ:

Кафедрай тэарэтычнай і прыкладной лінгвістыкі ўстановы адукацыі «Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт» (пракакол № 7 ад 29.02.2024 г.);

Кафедрай беларускай мовы і літаратуры ўстановы адукацыі «Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт» (пракакол № 11 ад 25.03.2024 г.);

Навукова-метадычным саветам установы адукацыі «Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт» (пракакол № 6 ад 24.04.2024 г.);

Прэзідыумам савета Вучэбна-метадычнага аб'яднання па лінгвістычнай адукацыі (пракакол № 11 ад 23.04.2024 г.)

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Модуль «Культура прафесійных зносін» ўключае ў сябе дзве навучальныя дысцыпліны: «Беларуская мова ў прафесійнай дзейнасці» і «Руская мова ў прафесійнай дзейнасці» — і з'яўляецца складовай часткай прафесійнай падрыхтоўкі выкладчыкаў замежных моў.

Актуальнасць гэтага модуля заключаецца ў тым, што ён накіраваны на фарміраванне ўніверсальнай кампетэнцыі спецыяліста, а таксама на ўдасканаленне навыкаў камунікацыі, фарміраванне сучаснай культурнай моўнай асобы. Яго актуальнасць абумоўлена, акрамя таго, асаблівасцямі інтэрферэнцыйных працэсаў, якія адбываюцца ў абедзвюх дзяржаўных мовах нашай краіны пры білінгвізме (і полілінгвізме – пры вывучэнні замежных моў). У сувязі з гэтым неабходна фарміраваць у студэнтаў – будучых педагогаў – навыкі валодання нормамі беларускай і рускай моў, замацавання атрыманых ведаў і выкарыстання іх у дзелавой і асабістых сферах.

Мэта вывучэння гэтага модуля — фарміраванне ў студэнтаў гатоўнасці выкарыстоўваць асноўныя паняцці і тэрміны лексікі і граматыкі беларускай і рускай моў у прафесійнай дзейнасці.

Асноўнымі **задачамі** вывучэння модуля з'яўляюцца:

- паглыбленне ведаў навучэнцаў аб беларускай і рускай мовах;
- развіццё вуснага і пісьмовага маўлення, што прадугледжвае веданне літаратурных нормаў, уменне выкарыстоўваць моўныя сродкі ў залежнасці ад сітуацыі зносін і камунікатыўнай мэты;
- удасканаленне маўленчай культуры ў паўсядзённых і прафесійных зносінах, выхаванне каштоўнасных адносін да маўлення;
- развіццё навыкаў публічнага выступу і пісьмовага выкладу думак.

У агульнай сістэме прафесійнай падрыхтоўкі выкладчыкаў замежных моў змест навучальных дысцыплін модуля грунтуецца на веданні вучэбнай дысцыпліны «Уводзіны ў мовазнаўства» з «Прафесійнага модуля». Веданне навучальных дысцыплін модуля неабходна для засваення навучальных дысцыплін «Тыпалогія роднай і замежнай моў» і «Стылістыка» з «Прафесійнага модуля», вучэбнай дысцыпліны «Практычная рыторыка» з «Прафесійна арыентаванага модуля». Міждысцыплінарныя сувязі вызначаюцца паступальнасцю адукацыйнага працэсу, цэласнасцю моўнай сістэмы і ўзаемадзеяннем яе кампанентаў у пісьмовым і вусным камунікаванні.

У адпаведнасці з адукацыйным стандартам агульнай вышэйшай адукацыі па спецыяльнасці 6-05-0231-01 «Сучасныя замежныя мовы (з указаннем моў)» вывучэнне модуля накіравана на фарміраванне **ўніверсальнай кампетэнцыі УК-10** — выкарыстоўваць асноўныя паняцці і тэрміны спецыяльнай лексікі беларускай і рускай моў у прафесійнай дзейнасці.

У выніку вывучэння навучальных дысцыплін модуля студэнты павінны:

ведаць:

- сацыялінгвістычную сітуацыю ў нашай краіне і месца беларускай і рускай моў сярод іншых моў свету;

- вызначэнне моўнай нормы, уласцівасці і тыпы норм беларускай і рускай моў;

- асноўныя арфаэпічныя, арфаграфічныя, лексічныя, марфалагічныя, сінтаксічныя, пунктуацыйныя і стылістычныя нормы;

- асаблівасці лексічнай сістэмы беларускай і рускай моў; асноўныя тыпы адносін у лексіцы, спецыфіку словаўжывання ў кожнай мове;

- функцыянальныя стылі маўлення і іх асноўныя рысы;

- асноўныя жанры вучэбна-навуковых тэкстаў;

- правілы афармлення цытат і спасылак;

- правілы маўленчага этыкету і публічнага выступлення;

умець:

- вызначаць тыпы норм беларускай і рускай моў;

- вызначаць лексічнае значэнне слова; знаходзіць сінонімы, антонімы, амонімы, паронімы ў тэксце; правільна ўжываць словы і выразы;

- вызначаць стыль прамовы і будаваць тэксты ў неабходным стылі;

- афармляць цытаты і спасылкі;

- рыхтаваць і прадстаўляць прэзентацыю і тэкст публічнага выступлення;

валодаць:

- лінгвістычным аналізам;

- сродкамі і нормама літаратурнай мовы (арфаэпічнымі, арфаграфічнымі, лексічнымі, марфалагічнымі, сінтаксічнымі, пунктуацыйнымі, стылістычнымі);

- базавымі навыкамі акадэмічнага пісьма;

- тэхналогіямі дзелавога камунікавання.

У працэсе навучання студэнты павінны набыць не толькі практычныя і тэарэтычныя веды, уменні і навыкі па спецыяльнасці, але і развіць свой асобны патэнцыял, сфармаваць якасці патрыёта і грамадзяніна, гатовага да актыўнага ўдзелу ў эканамічнай, вытворчай, сацыяльна-культурнай і грамадскім жыцці нашай краіны.

У адпаведнасці з прыкладным вучэбным планам спецыяльнасці 6-05-0231-01 «Сучасныя замежныя мовы (з указаннем моў)» для засваення модуля выдзелена 180 гадзін, з іх 68 аўдыторных (40 гадзін лекцыйных і 28 гадзін семінарскіх заняткаў).

На вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Беларуская мова ў прафесійнай дзейнасці» адводзіцца 90 акадэмічных гадзін на працягу аднаго семестра, з іх 34 аўдыторных (20 гадзін лекцыйных і 14 гадзін семінарскіх заняткаў). Рэкамендаваная форма прапежжавай атэстацыі — залік.

На вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Руская мова ў прафесійнай дзейнасці» адводзіцца 90 акадэмічных гадзін на працягу аднаго семестра, з іх 34 аўдыторных (20 гадзін лекцыйных і 14 гадзін семінарскіх заняткаў). Рэкамендаваная форма прапежжавай атэстацыі — залік.

**ВУЧЭБНАЯ ДЫСЦЫПЛІНА
«БЕЛАРУСКАЯ МОВА Ў ПРАФЕСІЙНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ»**

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін	
		Лекцыі	Семінары
1	Беларуская мова ў дыялогу культур	4	–
2	Лексічная сістэма беларускай мовы. Лексічныя нормы. Фразеалагічныя нормы	2	2
3	Арфаэпічныя і арфаграфічныя нормы беларускай мовы	2	2
4	Марфалагічныя нормы беларускай мовы	2	2
5	Сінтаксічныя і пунктуацыйныя нормы беларускай мовы	2	2
6	Стылі беларускай літаратурнай мовы	2	2
7	Культура прафесійных зносін. Беларускі маўленчы этыкет	2	2
8	Аратарская дзейнасць педагога. Публічнае выступленне	2	2
9	Асновы акадэмічнага пісьма	2	–
	УСЯГО	20	14

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

1. Беларуская мова ў дыялогу культур

Сучасная беларуская мова як форма існавання беларускай нацыянальнай культуры.

Роля беларускай мовы ў дыялогу культур. Мова і соцыум. Функцыі літаратурнай мовы.

Паходжанне беларускай мовы. Асноўныя этапы яе развіцця.

Формы існавання беларускай мовы (літаратурная і дыялектная мова). Дыялект. Гаворка.

Функцыянаванне беларускай мовы ва ўмовах білінгвізму. Віды білінгвізму. Гістарычныя вытокі білінгвізму ў Беларусі. Інтэрферэнцыя, віды інтэрферэнцыі. Беларуская трасянка як лінгвістычны феномен.

2. Лексічная сістэма беларускай мовы. Лексічныя нормы.

Фразеалагічныя нормы

Лексіка беларускай мовы паводле паходжання. Спрадвечнабеларуская і запазычаная лексіка. Прычыны запазычвання слоў з іншых моў.

Лексіка беларускай мовы паводле сфер яе выкарыстання. Лексіка агульнаўжывальная і лексіка абмежаванага выкарыстання. Дыялектная лексіка. Жаргон і арго. Станаўленне лінгвістычнай тэрміналогіі.

Лексіка актыўнага і пасіўнага запасу. Устарэлыя словы і іх тыпы. Неалагізмы.

Характарыстыка асобных слоўных апазіцый у межах лексіка-семантычнай катэгорыі: амонімы, антонімы, сінонімы, паронімы. Лексічныя нормы.

Фразеалогія. Фразеалагічныя нормы.

3. Арфаэпічныя і арфаграфічныя нормы беларускай мовы

Арфаэпічная норма. Вымаўленне галосных ва ўласнабеларускіх словах: аканне; нормы вымаўлення гукаў і гукаспалучэнняў, абазначаных літарай *i*. Вымаўленне зычных і іх спалучэнняў у спрадвечных словах: фрыкатыўных[г], [г’], афрыкат [дж] і [дз’], падоўжаных зычных, прыстаўных і ўстаўных зычных, гукаспалучэнняў пад уплывам асіміляцыі. Віды асіміляцыі. Спецыфіка вымаўлення галосных і зычных гукаў у запазычаных словах. Прычыны адхіленняў ад літаратурнага вымаўлення.

Націск у беларускай мове. Функцыі націску. Акцэнталагічная варыятыўнасць. Ненарматыўныя варыянты.

Арфаграфія. Арфаграфічныя нормы.

Паняцце арфаграмы. Прынцыпы беларускай арфаграфіі: фанетычны, фанематычны (марфалагічны), традыцыйны, дыферэнцыйны.

Правапіс галосных: правапіс *o, э, а (е, ё, я)* у спрадвечнабеларускіх простых і складаных словах, у запазычаных словах; правапіс спалучэнняў галосных у запазычаных словах; правапіс *i, ы, й* пасля прыставак; правапіс *у, ў*; правапіс прыстаўных галосных.

Правапіс зычных: правапіс спалучэнняў зычных; правапіс прыстаўных і ўстаўных зычных; правапіс *д – дз, т – ц*; правапіс падоўжаных зычных; правапіс некаторых прыставак на зычныя.

Правапіс мяккага знака і апострафа.

Правапіс вялікай і малой літар.

Правапіс абрэвіятур.

Роля захавання арфаграфічных норм у прафесійнай дзейнасці.

4. Марфалагічныя нормы беларускай мовы

Марфалогія і марфалагічныя нормы.

Марфалагічныя нормы ў сістэме назоўніка: ужыванне назоўнікаў, род і лік назоўнікаў (у параўнанні з рускай мовай); правілы дапасавання атрыбутыўных форм да нескланяльных назоўнікаў і назоўнікаў агульнага роду; скланенне назоўнікаў: нарматыўнасць і варыянтнасць; асаблівасці скланення імён, прозвішчаў, географічных назваў.

Марфалагічныя нормы ў сістэме прыметніка і прыслоўя: утварэнне ўласнапрыналежных прыметнікаў; функцыянаванне кароткіх форм прыметнікаў; утварэнне і функцыянаванне кампаратыўных форм прыметніка і прыслоўя.

Марфалагічныя нормы ў сістэме лічэбніка і займенніка.

Марфалагічныя нормы ў сістэме дзеяслоўных форм. Спражэнне дзеясловаў з улікам акцэнталагічных норм; размежаванне форм абвеснага і загаднага ладу.

Утварэнне, функцыянаванне і спосабы перакладу дзеепрыметнікаў і дзеепрыслоўяў.

5. Сінтаксічныя і пунктуацыйныя нормы беларускай мовы

Паняцце сінтаксічнай нормы.

Асаблівасці кіравання і дапасавання ў беларускай мове ў параўнанні з рускай.

Парадак слоў у сказе (прамы, інверсійны). Асаблівасці каардынацыі дзейніка і выказніка.

Простыя і складаныя сказы: будова сказаў. Віды сказаў. Ускладненыя сказы.

Стылістычнае выкарыстанне пэўных тыпаў сказаў.

Паняцце пунктуацыйнай нормы. Тыпы знакаў прыпынку і прынцыпы іх ужывання.

6. Стылі беларускай літаратурнай мовы

Стыль. Паняцце стылю. Функцыянальныя стылі беларускай мовы: мастацкі, гутарковы (размоўны), афіцыйна-дзелавы, публіцыстычны, навуковы. Асаблівасці стыляў на лексічным, марфалагічным, сінтаксічным узроўнях; падстылі і жанры розных стыляў. Функцыі стыляў.

Стыль мастацкай літаратуры; яго асаблівасці.

Гутарковы (размоўны) стиль, яго асноўныя рысы і рэалізацыя.

7. Культура прафесійных зносін. Беларускі маўленчы этыкет

Культура маўлення. Камунікатыўныя якасці маўлення.

Правільнасць, дакладнасць, дарэчнасць і лагічнасць маўлення.

Чысціня маўлення. Тыпы пазалітаратурных моўных сродкаў (дыялектызмы, камунікатыўна немэтазгодныя запазычанні, неалагізмы і аказіяналізмы, канцылярызмы і штампы, словы-паразіты, жарганізмы).

Багацце маўлення (лексічнае, семантычнае, фразеалагічнае, сінтаксічнае).

Выразнасць і вобразнасць маўлення. Сродкі і спосабы выразнасці.

Дзелавыя зносіны. Культура маўленчых дзелавых зносін, нормы маўленчых паводзін. Маўленчы этыкет. Формулы маўленчага этыкету ў беларускай нацыянальнай традыцыі. Агульная культура асобы.

8. Аратарская дзейнасць педагога. Публічнае выступленне

Публічнае выступленне. Спецыфіка вуснага публічнага маўлення. Падрыхтоўка выступлення. Этапы падрыхтоўкі публічнага маўлення.

Тэма, мэта, выбар матэрыялу, структура (кампазіцыя) прамовы, моўнае афармленне. Спосабы, формы, сродкі і прыёмы падачы матэрыялу, аргументацыя і валоданне матэрыялам, кантакт з аўдыторыяй (інтэлектуальны, эмацыянальны, візуальны, фанатыйны).

Фактары паспяховага выступлення. Тэхніка і выразнасць маўлення (дыханне, голас, дыкцыя, невербальныя кампаненты). Псіхалагічная аратарская культура педагога. Этычныя аспекты публічнага выступлення.

Асновы палемічнага майстэрства.

9. Асновы акадэмічнага пісьма

Жанры акадэмічных тэкстаў: эсэ, анатацыя, рэцэнзія, рэферат, курсавая работа, дыпломная работа.

Навуковы дыкурс. Структураванне навуковай работы. Тэма. Мэта. Задачы. Аб'ект. Прадмет. Эмпірычны матэрыял. Метадалогія даследавання.

Правілы навуковага цытавання. Плагіят.

**ВУЧЭБНАЯ ДЫСЦЫПЛІНА
«РУСКАЯ МОВА Ў ПРАФЕСІЙНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ»**

ПРИМЕРНЫЙ ТЕМАТИЧЕСКИЙ ПЛАН

№	Наименование раздела, темы	Количество аудиторных часов	
		Лекции	Семинары
1	Русский язык в современном мире	4	–
2	Фонетика. Орфоэпические нормы	2	1
3	Орфография. Орфографические нормы	–	1
4	Лексика. Лексические нормы	2	2
5	Морфология. Морфологические нормы	2	2
6	Синтаксис. Синтаксические нормы. Пунктуационные нормы	2	2
7	Стили русского литературного языка	4	2
8	Основы академического письма	2	2
9	Деловое общение. Речевой этикет. Публичное выступление	2	2
	ИТОГО	20	14

СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО МАТЕРИАЛА

1. Русский язык в современном обществе

Место русского языка среди других языков мира. Языковая ситуация в нашей стране. Культура речи в условиях белорусско-русского двуязычия. Интерференция как источник речевых ошибок.

Русский национальный (общенародный) язык. Стратификация общенародного языка. Кодифицированный литературный язык и внелитературные формы (просторечие, сленг, жаргон, диалект, социолект).

Русский литературный язык, его особенности. Норма и узус. Виды норм. Основные словари и грамматики русского языка, другие источники сведений о русском языке.

2. Фонетика. Орфоэпические нормы

Звуки речи и их артикуляционные классификации. Изменения звуков в потоке речи.

Основные орфоэпические нормы. Особенности произношения гласных и согласных звуков. Различение ударных [о] и [э] после мягких согласных. Произношение гласных в безударных позициях. Нормы произношения согласных (взрывной [г], мягкие [ч'], [ш':] и др.). Произношение сочетаний *-чн-*, *-чт-*. Произношение удвоенных согласных. Произношение заимствованных слов. Твердость/мягкость согласных перед [э] в словах иноязычного происхождения. Орфоэпические ошибки, связанные с влиянием белорусского языка, и их предупреждение.

Акцентология русского языка в речевой культуре преподавателя. Словесное ударение. Акцентологические варианты. Трудные случаи постановки ударения в именах существительных, именах прилагательных, глаголах и глагольных формах, наречиях.

3. Орфография. Орфографические нормы

Принципы орфографии. Основные орфографические нормы. Правописание гласных и согласных в корне слова. Правописание гласных после шипящих и *ц*. Правописание приставок. Буквы *и*, *ы* после приставок. Правописание букв *ь* и *ъ*. Правописание сложных слов. Правописание прописных и строчных букв.

4. Лексика. Лексические нормы

Лексическая система русского языка. Классификация лексики. Синонимия, антонимия, паронимия. Стилистические функции синонимов, антонимов, паронимов, устаревших слов и ошибки в их использовании.

Понятие лексической нормы. Типология лексических ошибок: нарушение лексической сочетаемости, тавтология, плеоназм, речевая недостаточность и др.

5. Морфология. Морфологические нормы

Морфология. Понятие морфологической нормы.

Морфологические нормы имен существительных. Вариантность употребления флексий *-а/-у*, *-е/-у* существительных в родительном и предложном падежах. Нормативность и вариантность нулевой флексии у существительных в родительном падеже множественного числа. Особенности функционирования наименований лиц женского пола по профессии. Особенности склонения имен, фамилий, географических названий. Определение рода сложных существительных и аббревиатур. Особенности употребления существительных, родовые и числовые признаки которых различаются в русском и белорусском языках.

Морфологические нормы имен прилагательных. Особенности употребления полной и краткой форм прилагательных. Особенности образования форм сравнительной и превосходной степени.

Морфологические нормы местоимений.

Особенности склонения имен числительных.

Морфологические нормы глаголов и глагольных форм. Глаголы совершенного и несовершенного вида в императиве, их употребление. Глаголы с недостаточной и избыточной парадигмой. Варианты глагольных форм (*обуславливать – обуславливать, машу – махаю, сох – сохнул* и др.). Причастие и деепричастие как формы глагола и особенности их функционирования.

6. Синтаксис. Синтаксические нормы. Пунктуационные нормы

Понятие синтаксической нормы. Нормы построения словосочетания. Трудные случаи именного и глагольного управления. Синтаксические нормы простого предложения: порядок слов; сочетание подлежащего со сказуемым; особенности и ошибки построения предложений с однородными членами, причастными и деепричастными оборотами. Нормы построения сложных предложений, употребления союзов и союзных слов. Синтаксический параллелизм: понятие, функции.

Основы пунктуации. Пунктуационные нормы. Типы знаков препинания и принципы их употребления. Пунктуационное оформление синтаксических конструкций. Пунктуация в простом предложении. Тире между подлежащим и сказуемым. Пунктуация в предложениях с однородными членами. Однородные и неоднородные определения. Обособление определений, приложений и обстоятельств. Пунктуация в предложениях с вводными конструкциями. Пунктуация в сложносочиненных предложениях. Пунктуация в сложноподчиненных предложениях. Пунктуация в бессоюзных сложных предложениях. Пунктуация в предложениях с разными видами связи.

7. Стили русского литературного языка

Понятие о стилях. Виды функциональных стилей (разговорный, научный, официально-деловой, публицистический), их функции и основные черты. Вопрос о стиле художественной литературы (художественном стиле).

8. Основы академического письма

Жанры учебно-научных (академических) текстов: эссе, аннотация, рецензия, реферат, курсовая работа, дипломная работа.

Структурирование научной работы: тема, объект, предмет, цель, задачи, эмпирический материал исследования.

Оформление ссылок, цитат и правомерного заимствования.

9. Деловое общение. Речевой этикет. Публичное выступление

Деловое общение. Культура деловой речи. Жанры: деловое письмо, заявление, распоряжение, резюме, деловой телефонный разговор. Текстовые нормы делового стиля.

Русский речевой этикет. Назначение речевого этикета. Формулы речевого этикета. Обращение в русском речевом этикете. Речевой этикет и общение по телефону, электронной почте, интернету, мессенджерам.

Публичное выступление. Использование технических средств для презентации, профессиональной коммуникации. Переход от письменного текста к устному: выступление на защите курсовой и квалификационной работы, конференции, деловой встрече и др. Переход от устного текста к письменному: подготовка биографии, памятки, инструкции.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

Вучэбная дысцыпліна «Беларуская мова ў прафесійнай дзейнасці»

Асноўная літаратура

1. Албут, А. А. Беларуская мова: культура маўлення. Практыкум: вучэб.-метад. дапаможнік / А. А. Албут, Т. П. Дапіра, І. В. Наўроцкая. – Мінск : БДУІР, 2017. – 95 с.
2. Багамолава, А. М. Стылістыка і культура беларускага маўлення : падручнік / А. М. Багамолава, Г. К. Семянькова. – Мінск : РІВШ, 2023. – 392 с.
3. Сабалеўская Н. В. Культура дзелавога маўлення. – Мінск : РПО, 2023. – 131 с.
4. Сучасная беларуская літаратурная мова : вучэб. дапам. / Д. В. Дзятко [і інш.] ; пад рэд. Д. В. Дзятко. – 2-е выд., папраўл. і дап. – Мінск : Выш. шк., 2020. – 588 с.
5. Сучасная беларуская мова. Зборнік практыкаванняў: вучэб.-метад. дапаможнік / склад. : З. І. Бадзевіч [і інш.] – Мінск : БДУ, 2019. – 211 с.

Дадатковая літаратура

6. Бандаровіч, В. У. Стыльна па-беларуску: комплексны даведнік па культуры маўлення / В.У. Бандаровіч. – Мінск : Пачатковая школа, 2013. – 64 с.
7. Гуліцкая, В. А. Культура мовы: вучэб. дапам. / В. А. Гуліцкая, А. М. Пісарэнка. – Мінск : БДУК, 2006. – 106 с.
8. Дынаміка літаратурнай нормы сучаснай беларускай мовы / Н. П. Еўсіевіч [і інш.] ; навук. рэд. В. П. Русак ; Нац. акад. навук Беларусі. – Мінск : Беларус. навука, 2015. – 440 с.
9. Жаўняровіч, П. П. Даведнік па літаратурнай праўцы: арфаграфічны, пунктуацыйны, лексічны, марфалагічны, сінтаксічны, тэхнічны ўзроўні / П. П. Жаўняровіч ; пад рэд. В. Іўчанкава. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2021. – 448 с.
10. Каўрус, А. А. Да свайго слова : пытанні культуры мовы / А. А. Каўрус ; пад агул. рэд. У. І. Куліковіча. – Мінск : РІВШ, 2011. – 344 с.
11. Куліковіч, У. І. Сучасная беларуская арфаграфія. Правілы. Трэніровачныя заданні. Кантрольныя работы. Заліковыя тэсты. Даведкі : вучэб. дапам. / У. І. Куліковіч. – Мінск : Новое знанне, 2011. – 222 с.
12. Культура беларускага маўлення : метадычны дапаможнік для студэнтаў філалагічнага факультэта / Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт ім. П. М. Машэрава ; [скл. Ю. М. Бабіч]. – Віцебск : ВДУ, 2015. – 47 с.
13. Культура маўлення / уклад. А.У. Дуброўскі ; пад рэд. Г. І. Басавай. – Мінск : БДУ, 2013. – 100 с.

14. Любецкая, К. П. Стылістыка і культура беларускага маўлення: практычныя заняткі / К. П. Любецкая. – Мінск : БДУ, 2008. – 36 с.
15. Мартынкевіч, С. В. Культура маўлення (беларускага) : метадычныя рэкамендацыі / С.В. Мартынкевіч. – Віцебск : ВДУ імя П. М. Машэрава, 2022. – 36 с.
16. Навасельцава, І. І. Беларуская мова і культура маўлення: курс лекцый / І. І. Навасельцава. – Мінск : БДЭУ, 2008. – 130 с.
17. Навасельцава, І. І. Беларуская мова і культура маўлення: практыкум / І. І. Навасельцава. – Мінск : БДЭУ, 2005. – 95 с.
18. Шкраба, І. Р. Варыянтнасць у сучаснай беларускай мове: структурна-граматычны і функцыянальна-дынамічны аспекты / І. Р. Шкраба. – Мінск : Асар, 2004. – 240 с.

Слоўнікі

19. Арашонкава, Г. У., Лемцюгова В. П. Кіраванне ў беларускай і рускай мовах : слоўнік-даведнік / Г. У. Арашонкава, В. П. Лемцюгова ; пад рэд. М. В. Бірылы, А. І. Падлужнага. – Мінск : Выш. шк., 1991. – 303 с.
20. Арфаэпічны слоўнік беларускай мовы / НАН Беларусі, Ін-т мовы і літ.азнаўства імя Я. Коласа і Я. Купалы ; уклад.: В. П. Русак [і. інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 2017. – 757 с.
21. Грабчиков С. М. Межъязыковые омонимы и паронимы : опыт русско-белорусского словаря. – Минск : БГУ, 1980. – 216 с.
22. Грабчыкаў, С. М. Слоўнік паронімаў беларускай мовы / С. М. Грабчыкаў. – Мінск : Нар. асвета, 1994 – 478 с.
23. Граматычны слоўнік дзеяслова / НАН Беларусі, Ін-т мовы і літ. імя Я. Коласа і Я. Купалы ; [уклад.: В. П. Русак і інш.]. – 2-е выд., дапрац. – Мінск : Беларус. навука, 2013. – 1150 с.
24. Граматычны слоўнік назоўніка / НАН Беларусі, Ін-т мовы і літ. імя Я. Коласа і Я. Купалы ; [уклад.: Г. У. Арашонкава і інш. ; навук. рэд. В. П. Русак]. – 2-е выд., дапрац. – Мінск : Беларус. навука, 2013. – 1245 с.
25. Граматычны слоўнік прыметніка, займенніка, лічэбніка, прыслоўя / НАН Беларусі, Ін-т мовы і літ. імя Я. Коласа і Я. Купалы ; уклад.: В. П. Русак [і. інш.]. – 2-е выд., дапрац. – Мінск : Беларус. навука, 2013. – 1135 с.
26. Клышка, М. К. Слоўнік сінонімаў і блізказначных слоў / М. К. Клышка. – Мінск : Радыёла-Плюс, 2005. – 672 с.
27. Лепешаў, І. Я. Слоўнік фразеалагізмаў беларускай мовы : каля 7 тысяч фразеалагізмаў : у 2 т. Т. 1 : А-Л / І. Я. Лепешаў. – Мінск: БелЭн, 2008. – 669 с.
- 27 Лепешаў, І. Я. Слоўнік фразеалагізмаў беларускай мовы : каля 7 тысяч фразеалагізмаў : у 2 т. Т. 2 : М-Я / І. Я. Лепешаў. – Мінск: БелЭн, 2008. – 702 с.
28. Міхневіч, А. Я. Слоўка за слоўкам : алфавіт. даведнік па культуры беларус. мовы для ўсіх / А. Я. Міхневіч, Л. П. Кунцэвіч, Ю. В. Назаранка. – Мінск : БДУ, 2006. – 166 с.
29. Плотнікаў, Б. А. Слоўнік цяжкасцяў беларускай мовы / Б. А. Плотнікаў, В. П. Трайкоўская. – Мінск : Кніжны Дом, 2004. – 344 с.

30. Слоўнік беларускай мовы / НАН Беларусі, Ін-т мовы і літ. імя Я. Коласа і Я. Купалы ; уклад. Н. П. Еўсіевіч [і інш.] ; навук. рэд. А. А. Лукашанец, В. П. Русак. – Мінск : Беларус. навука, 2012. – 916 с.

31. Слоўнік лінгвастылістычных і тэксталагічных тэрмінаў / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ; складальнікі: М. В. Абабурка, Т. А. Казімірская, В. М. Саўчанка. – Магілёў : МДУ, 2012. – 281 с.

32. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы : у 5 т. / пад агульн. рэд. К. К. Атраховіча (Кандрата Крапівы). – Мінск : БелСЭ, 1977–1984. – 5 т.

33. Шкраба, І. Р. Слоўнік беларускай безэквівалентнай лексікі : у рускамоўным дачыненні / І. Р. Шкраба. – Мінск : БелЭн., 2008. – 320 с.

Вучэбная дысцыпліна «Руская мова ў прафесійнай дзейнасці»

Основная литература

1. Есакова, М. Н. Речевая культура переводчика: русский язык : учеб. пособие : кн. для преподавателя / М. Н. Есакова, Ю. Н. Кольцова, Г. М. Литвинова. – 3-е изд., стер. – М. : Флинта, 2019. – 112 с.

2. Есакова, М. Н. Речевая культура переводчика: русский язык : учеб. пособие : кн. для студента / М. Н. Есакова, Ю. Н. Кольцова, Г. М. Литвинова. – 4-е изд., стер. – М. : Флинта, 2020. – 636 с.

3. Кострица, С. Я. Культура речи : практикум : учеб. пособие / С. Я. Кострица, А. А. Мурашов, С. В. Боброва. – Минск : РИВШ, 2021. – 260 с.

4. Современный русский язык : практикум / Т. Н. Волинец [и др.]. – Минск : РИВШ, 2019. – 371 с.

5. Современный русский язык : сб. упражнений : учеб. пособие для вузов / П. А. Лекант [и др.] ; под ред. П. А. Леканта. – М. : Юрайт, 2023. – 314 с.

6. Современный русский язык : учеб. для вузов / П. А. Лекант [и др.] ; под ред. П. А. Леканта. – 5-е изд. – М. : Юрайт, 2023. – 493 с.

Дополнительная литература

7. Артемьева, Е. И. Все правила русского языка : справочник / Е. И. Артемьева. – 11-е изд. – М. : Мартин, 2020. – 208 с.

8. Валгина, Н. С. Активные процессы в современном русском языке : учеб. пособие / Н. С. Валгина. – М. : Логос, 2003. – 304 с.

9. Валгина, Н. С. Современный русский язык : учебник / Н. С. Валгина, Д. Э. Розенталь, М. И. Фомина ; под ред. Н. С. Валгиной. – 6-е изд., перераб. и доп. – М. : Логос, 2002. – 527 с.

10. Галло, К. Презентации в стиле TED. 9 приемов лучших в мире выступлений / К. Галло. – М. : Альпина Паблицер, 2015. – 253 с.

11. Голуб, И. Б. Упражнения по стилистике русского языка : учеб. пособие для вузов / И. Б. Голуб. – 9-е изд. – М. : Айрис-Пресс, 2009. – 296 с.

12. Зайцева, И. П. Основы научно-исследовательской деятельности (языкознание) : учеб. пособие / И. П. Зайцева. – Минск : РИВШ, 2023. – 198 с.

13. Зинсер, У. Как писать хорошо. Классическое руководство по созданию нехудожественных текстов / У. Зинсер ; пер. с англ. В. Бабкова. – М. : Альпина Паблишер, 2015. – 292 с.

14. Короткина, И. Б. Академическое письмо: процесс, продукт и практика : учеб. пособие для вузов / И. Б. Короткина ; Рос. акад. нар. хоз-ва и гос. службы при Президенте Рос. Федерации. – М. : Юрайт, 2023. – 297 с.

15. Котюрова, М. П. Культура научной речи: текст и его редактирование : учеб. пособие / М. П. Котюрова, Е. А. Баженова. – М. : Флинта : Наука, 2022. – 279 с.

16. Кронгауз, М. А. Русский язык на грани нервного срыва / М. А. Кронгауз. – Изд. 4-е, испр. и доп. – М. : АСТ, 2019. – 505 с.

17. Культура речи : практикум : учеб. пособие для вузов / А. А. Мурашов [и др.]. – Минск : РИВШ, 2012. – 228 с.

18. Михальчук, Т. Г. Русский речевой этикет : практикум : учеб. пособие / Т. Г. Михальчук. – Минск : Выш. шк., 2016. – 319 с.

19. Москвин, В. П. Правильность современной русской речи: норма и варианты : теорет. курс для филологов : учеб. пособие / В. П. Москвин. – 3-е изд., перераб. – М. : Флинта : Наука, 2016. – 256 с.

20. Петрякова, А. Г. Культура речи : учеб. пособие / А. Г. Петрякова. – 4-е изд., стер. – М. : Флинта, 2018. – 488 с.

21. Правила русской орфографии и пунктуации : полн. акад. справ. / В. В. Лопатин [и др.] ; под ред. В. В. Лопатина ; РАН, Ин-т рус. яз. им. В. В. Виноградова. – М. : АСТ-пресс, 2016. – 432 с.

22. Русский язык и культура речи: теория и практика : учеб. пособие / А. И. Буранова [и др.] ; Саратов. нац. исслед. ун-т им. Н. Г. Чернышевского. – Саратов : Саратов. гос. ун-т, 2016. – 128 с.

23. Современный русский литературный язык : учеб. пособие / В. Д. Старичёнок [и др.] ; под ред. В. Д. Старичёнка. – Минск : Выш. шк., 2012. – 591 с.

24. Старичёнок, В. Д. Культура речи : учеб. пособие для вузов / В. Д. Старичёнок, И. П. Кудреватых, Л. Г. Рудь. – Минск : Выш. шк., 2015. – 303 с.

25. Стернин, И. А. Русский речевой этикет / И. А. Стернин. – Воронеж : ВОИПКПРО, 1996. – 128 с.

26. Урбанович, И. Г. Русский язык и культура речи : пособие для иностр. студентов / И. Г. Урбанович, Ю. А. Подберезская ; Мин. гос. лингвист. ун-т ; под ред. О. А. Полетаевой ; рец. С. В. Ковалёнок. – Минск : МГЛУ, 2018. – 127 с.

27. Щербина, С. И. Русский язык и культура речи. Теория : учеб. пособие / С. И. Щербина, А. А. Зайцев ; Рос. гос. аграр. ун-т. – М. : РГАУ-МСХА, 2016. – 163 с.

28. Щербинина, Ю. В. Русский язык и культура речи в схемах, таблицах, алгоритмах : справ. пособие / Ю. В. Щербинина. – М. : ИНФРА-М, 2018. – 176 с.

29. Юрасова, О. А. Русский язык и культура речи : учеб. пособие / О. А. Юрасова ; Яросл. гос. техн. ун-т. – Ярославль : ЯГТУ, 2016. – 231 с.

Словари

30. Большой толковый словарь русского языка / гл. ред. С. А. Кузнецов. – СПб. ; М. : Норинт : Рипол классик, 2008. – 1534 с.
31. Большой толковый словарь синонимов русской речи : идеограф. описание 2000 синоним. рядов 10500 синонимов / под общ. ред. Л. Г. Бабенко. – М. : АСТ-ПРЕСС книга, 2009. – 784 с.
32. Большой фразеологический словарь русского языка : значение, употребление, культуролог. коммент. / отв. ред. В. Н. Телия. – 2-е изд., стер. – М. : АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2009. – 784 с.
33. Ефремова, Т. Ф. Словарь грамматических трудностей русского языка : более 2500 слов / Т. Ф. Ефремова, В. Г. Костомаров. – М. : Астрель : АСТ, 2009. – 380 с.
34. Каленчук, М. Л. Большой орфоэпический словарь русского языка / М. Л. Каленчук, Л. Л. Касаткин, Р. Ф. Касаткина ; Ин-т рус. яз. РАН ; под ред. И. Сазонова, А. Пламеневской, Н. Щипковой. – М. : Грамота : АСТ-Пресс Школа, 2023. – 1021 с.
35. Лопатин, В. В. Прописная или строчная? : орфограф. словарь : более 20 000 слов и словосочетаний / В. В. Лопатин, И. В. Нечаева, Л. К. Чельцова. – М. : ЭКСМО, 2011. – 512 с.
36. Львов, М. Р. Толковый словарь антонимов русского языка : около 2700 антонимов / М. Р. Львов ; Ин-т рус. яз. им. В. В. Виноградова РАН. – М. : АСТ-ПРЕСС Школа, 2021. – 511 с.
37. Матвеева, Т. В. Учебный словарь. Русский язык. Культура речи. Стилистика. Риторика / Т. В. Матвеева. – М. : Флинта, 2014. – 415 с.
38. Русский орфографический словарь : более 200 000 слов / РАН, Ин-т рус. яз. им. В. В. Виноградова ; отв. ред. В. В. Лопатин, О. Е. Иванова. – Изд. 6-е, испр. и доп. – М. : Грамота : АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2023. – 884 с.
39. Снетова, Г. П. Словарь трудностей русского языка. Паронимы / Г. П. Снетова, О. Б. Власова. – М. : Эксмо, 2008. – 416 с.

МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ АБ АРГАНІЗАЦЫІ І ВЫКАНАННІ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ НАВУЧЭНЦАЎ

Самастойная праца студэнтаў па модулі «Культура прафесійных зносін» прадугледжвае пазааўдыторную дзейнасць, якая выконваецца па заданні выкладчыка і пры яго метадычным кіраўніцтве з выкарыстаннем інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій, навучальных і даведачных выданняў. Пры гэтым мэтазгодна выкарыстоўваць індывідуальную і групавую формы работы.

Студэнтам рэкамендуецца прапаноўваць наступны пералік заданняў для выканання самастойнай работы:

- складанне слоўніка;
- выкананне і складанне тэматычных тэстаў;
- вывучэнне (і канспектаванне) навуковых і навукова-папулярных артыкулаў для наступнага абмеркавання;
- выкананне комплексу практыкаванняў;
- падрыхтоўка тэматычных дакладаў і прэзентацый;
- падрыхтоўка і абарона рэфератаў і праектаў;
- напісанне эсэ або сачыненняў.

Для кантролю выканання самастойнай работы студэнтаў распрацоўваецца і фармуецца фонд ацэначных сродкаў, які ўключае:

- тэставыя заданні для самакантролю і самаправеркі;
- алгарытм складання слоўніка, канспекта навуковых і навукова-папулярных артыкулаў;
- тэматыку прэзентацый, рэфератаў, дакладаў, праектаў, эсэ, сачыненняў.

ПЕРАЛІК РЭКАМЕНДАВАННЫХ СРОДКАЎ ДЫЯГНОСТЫКІ

У якасці рэкамендаваных сродкаў дыягностыкі кампетэнцый студэнтаў прапануюцца:

- тэматычныя тэставыя заданні;
- кантрольныя пытанні і заданні;
- фронтальны і індывідуальны апытанне;
- эсэ або сачыненні;
- рэфераты, даклады, прэзентацыі;
- тэксты для рэдагавання;
- кантрольныя работы.

ПАТРАБАВАННІ ДА НАВУЧЭНЦАЎ ПРЫ ПРАХОДЖАННІ ПРАМЕЖКАВАЙ АТЭСТАЦЫІ

У ходзе прамежкавай атэстацыі для ацэнкі вынікаў навучання прымяняюцца крытэрыі ацэньвання, рэкамендаваныя Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь.